

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΑΠΑΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΤ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Τακτικού καθηγητοῦ τῆς Ὀρυκτολογίας καὶ

Γεωλογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ

καὶ Πολυτεχνείῳ.

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

Ἐν Ἰθάκῃσι ἐτησίᾳ Δρ 7.

Ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις » » 7 50

Ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ φρ χρ » 8.

Αἱ συνδρομαί, ἐπιστολαὶ καὶ διατριβαὶ ἀποστέλλονται

Πρὸς τὴν δευθυναὶν τοῦ περιοδικοῦ Ο ἾΠΡΟΜΗΘΕΥΣ.,

Ὁδὸς Μαυρομηχάλη ἀριθ. 55

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ἾΠΡΟΜΗΘΕΥΣ.,

Ὁδὸς Φειδίου ἀριθ. 13

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κεφαλληνία καὶ Ἰθάκη καὶ ἱστορία τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος, ὑπὸ Ἰ. Πάρτε, καθηγητοῦ τῆς Γεωγραφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βρεσλαυίας. Μετάφρασις ὑπὸ Ἀ. Γ. Παπανδρέου, καθηγητοῦ τοῦ Β' Βαρβακείου Γυμνασίου (συνέχεια). — Johnston, τὸ ὕδωρ ὅπερ πίνομεν, κατ' ἐλευθέρην μετάφρασιν Τηλεμ. Κομνηνοῦ, ὑφηγητοῦ τῆς Χημείας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ (συνέχεια). — Τὸ Φωταέριον. Γ'. Μηχανικὴ τοῦ ἀερίφωτος παραγωγῆ, ὑπὸ Γ. ΧΚ. — Ἄρρεν καὶ θῆλυ. Χαρακτήρες αὐτῶν, ὑπὸ Μ. Στεφανίδου — Ποικίλα.

ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ ΚΑΙ ΙΘΑΚΗ

Κ Α Ι

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΗΣ ΣΤΑΦΙΔΟΣ

ΥΠΟ

Ι. ΠΑΡΤΕΣ

καθηγητοῦ τῆς Γεωγραφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βρεσλαυίας.

Μετάφρασις

ὑπὸ Ἀ. Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

καθηγητοῦ τοῦ Β' Βαρβακείου Γυμνασίου.

(Συνέχεια).

Ὀλίγῳ βραδύτερον συνέβη τὸ αὐτὸ ἐν Κεφαλληνίᾳ. Ἐνταῦθα ἔτι τῷ 1548 ἡ καλλιέργεια τῆς σταφίδος περιωρίσθη ἀναγκάσιως εἰς μεμονωμένας καὶ ἀσημάντους ἀποπειράς· διότι ὁ ἑπαρχος οἰκτερεῖ ἐν τῇ ἐκθέσει του τὴν νωθρότητα τῶν κατοίκων, οἵτινες ἀφίνουσιν ἄχρηστον τὴν οὐδὲν δυσμενῆ φυσικὴν κατάστασιν. (1) «Ἐάν τις ἤθελε, λέγει ἐνταῦθα νὰ φυτεύσῃ

uva passa ἢ βάμβακα, θὰ ἐπετύγχανεν ἄφθονον κέρδος, ὡς δύναται τις νὰ ἴδῃ ἐκ τῶν ἤδη γενομένων ἀποπειρῶν». Κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη ἡ νωθρότης αὕτη τῶν κατοίκων ἀναγκάσιως ἐξέλιπε· διότι ἤδη τῷ 1560 ὁ ἑπαρχος ἀδημονεῖ βλέπων ἀύξανομένους ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος τὰς σταφιδαμπέλους, αἵτινες τὴν γεωργίαν περιώριζον μέχρι ἀνησυχίας (2) καὶ σκέπτεται σπουδαίως νὰ παύσῃ τὴν

(2) Ὁ Alv. Balbo (1560) ἀναφέρει ὅτι ἀπὸ ὀλίγου χρόνου (da pocho tempo) εἰσήχθη ἡ uva passa εἰς τὴν νῆσον. Ἡ φιλοκέρδεια τῶν ἑγχυρίων ταχέως διαίδει τὸν καρπὸν τοῦτον «λέγουσιν ὅτι τοῦτο τὸ τμήμα γῆς δὲν εἶνε ἐπιτήδειον πρὸς παραγωγὴν δημοτικῶν καρπῶν καὶ φυτεύουσι σταφίδας οὕτως ὥστε ἡσήμεραι ἐλαττοῦνται τὰ σπαρτά τῆς νήσου ταύτης καὶ κατ' ἔτος πληθύνονται τὰ πρόσωπα, διὰ δὲ ταῦτα καὶ ἡ δεκάτη τῆς ἡμ. Κυριότητος οὕτως ἐλαττοῦται, ὥστε, ἐάν μὴ ληφθῇ πρόνοια, ἡ νῆσος ἡμῶν αὕτη θὰ καταστῇ χείρων τῆς Ζακύνθου, διότι ἐν Κεφαλληνίᾳ δὲν ὑπάρχουσι πλοῖα οὔτε μεγάλα οὔτε μικρά.» Ἐν τῇ συγχρόνῳ αὐξήσει τῶν κατοίκων καὶ τῇ ἐλαττώσει τῶν δημοτικῶν ἐπίκειται λιμός, ἐάν ἐπέλθῃ ἀφορία : «καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῶν προκατόχων ἡμῶν ἐγένοντο περιορισμοὶ τινες εἰς ταύτην τὴν σταφιδ. φυτείαν, ἀλλ' οὗτοι δὲν ὑπακούουσιν εἰς αὐτούς, διότι δὲν ἐπεκυρώθησαν ὑπὸ τῆς γερουστίας ὥστε θὰ συνεθύλευον τὴν ἡμ. Κυριότητα νὰ διατάξῃ, ὅπως οἱ διοικηταὶ ἡμῶν ἀναγκάσωσι τοὺς φυτεύσαντας σταφίδας, ταύτας μὲν νὰ ἐκρίζωσωσι, νὰ σπείρωσι δὲ σῖτον εἰς τὰς σιτοφόρους γαίας, κριθὴν δὲ εἰς τὰς μὴ προσφουςεῖς πρὸς παραγωγὴν σίτου». Ὁ ἐκ τοῦ ἐγγράφου τοῦτου ἐξαγόμενος προσδιορισμὸς τοῦ χρόνου τῆς εἰσαγωγῆς τῆς σταφίδος εἰς Κεφαλληνίαν ἐπιβεβαιῶνται ὑπὸ τοῦ προβλεπτοῦ Alv. Lando (1581) ἐν τῇ ἀπαντήσει εἰς ἐνια παράστασιν τῶν Κεφαλλήνων κατὰ τῆς μεταβολῆς τῆς μικροτέρας μέχρι τοῦδε ἰσχυροῦς χρηματικῆς δεκάτης τῆς uva passa εἰς πραγματικὴν δεκάτην φυσικῶν προϊόντων. Σάβα, doc inéd. VI σ. 210. «Πρὸ εἰκοσαετίας δὲν εἶχε φυτευθῆ ἐπὶ τῆς νήσου ἄλλο εἶδος σταφίδος, εἰμὴ ἐρυθρὰς, ἐξ ἧς προσέκυπτε μικροτάτη ὠφέλεια, διότι τοιοῦτο εἶδος σταφίδος εἶχε καὶ ἔχει νῦν ἔτι εὐτελεστάτην τιμὴν. Ἄλλ' ἀπὸ 20 ἐτῶν ἤρξαντο φυτεύομεναι μέλανα σταφίδες πορίζουσαι πολλῶν πλείονα κέρδη τῶν ἐρυθρῶν, διότι ἐκεῖναι μὲν πωλοῦνται ἕως 20 καὶ 25 δουκάτα κατὰ χιλιάδα, αὗται δὲ οὐδὲ πέντε δουκάτα.»

(1) Alv. Calbo (1854): «οἱ κάτοικοι εἶνε ἀνάνδροι, πτωχοὶ καὶ φυγόπονοι ὅστις δ' ἀν καλλιέργησῃ σταφίδας καὶ βάμβακα, θὰ ἀπελάμβανεν ἄφθονον κερπὸν, ὡς ἀπέδειξεν ἡ πείρα.»

πραιτέρω διάδοσιν τῆς σταφιδοφυτείας. Αἱ προτάσεις ὅπως ἀναγκάσωσι τοὺς κατοίκους νὰ ἐμμείνουσιν εἰς τὴν γεωργίαν, ἐπαναλαμβάνονται κατὰ τὰ ἐπόμενα ἐτῆ. Ὁ φόβος ὅ ἐκ τῆς ἐλαττώσεως τῆς ἐσοδείας τῶν δημητριακῶν τῶν νήσων δι' ὑπερβολικῆς ἐξαπλώσεως τῆς καλλιεργείας τῆς σταφίδος εἶνε τὸ διαρκές θέμα, τὸ ὅποσον πραγματεύονται αἱ ἐκθέσεις τῶν προβλεπτῶν κατὰ πολλοὺς τρόπους. Ἡ ἐνετικὴ γερουσία ἀπεφάσισεν ἐν βραχεί οὐ υἴον νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν φυτεῖαν νέων σταφίδων, ἀλλὰ καὶ νὰ διατάξῃ τὴν ἐκρίζωσιν τινῶν ἤδη ὑπαρχουσῶν. Αἱ ἐνθερμοὶ παρακλήσεις τῶν διὰ τοιοῦτων βιαίων μέτρων ἀπειλουμένων κατοίκων κατάρθωσαν τοῦλάχιστον τοῦτο, ὅτι εὐθὺς τῷ 1576 ἀπεφασίσθη ἀκριβεστέρα ἐξέτασις τῆς ὑποθέσεως ὑπὸ δύο ἀπεσταλμένων. Ἡ ἐκθεσις τῶν συνδίκων τούτων, Ἀνδρέου Ἰουστινιάνη καὶ Ὁθωνος Βαλιέρη, παρέχει ἀξιολογητάτην καὶ νοήμονα ἐκθεσιν τῆς οικονομικῆς καταστάσεως τῶν Ἰονίων νήσων κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους. Ἐν Ζακύνθῳ ἤρξαντο νὰ συλλέγωσιν εἰδήσεις περὶ τῆς διανομῆς τοῦ ἐδάφους εἰς τὰ διάφορα εἶδη τῆς καλλιεργείας. Ὡς πρὸς τὴν ἐντολὴν τῆς Γερουσίας νὰ ἐνεργήσωσι τὴν ἐκρίζωσιν μέρους ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλύτερου ἀμπελῶν καὶ σταφιδοφυτεῶν καὶ τὴν ὑπ' αὐτῶν κατεχομένην χώραν εἰς ὅσον τὸ δυνατόν μείζονα ἔκτασιν νὰ ἐπαναφέρωσιν εἰς τὴν γεωργίαν, ἀποφαινόμενοι ὅτι ἡ καταστροφὴ ὑπαρχόντων ἀμπελῶνων ἐμελλεν ἀφεύκτως νὰ ἐπενέγκῃ τὴν οικονομικὴν καταστροφὴν τῶν μετόχων, ὧν ἡ μόνη ἐλπίς μετὰ τὰς δεινὰς ἀπωλείας τοῦ τελευταίου τουρκικοῦ πολέμου στηρίζεται εἰς τὰς προσδοκίους ταύτας φυτείας. Εἰς κάμπους (3,657 στρεμμ.) φυτευμένος (uva passa) παρέχει εἰσόδημα 25—30 δουκάτων, ἐπαρμένους δὲ σιτηρὰ μόνον 3—4 δουκάτα. Ἐάν τις ἀναλογισθῇ λοιπὸν ὅτι ἐκ τῶν 18,000 κάμπων ὅλης τῆς καλλιεργησίμου γῆς τῆς νήσου 10,400 κατέχει ἡ γεωργία, 1,200 ἡ σταφιδοφυτεία καὶ 5,800 ἡ ἀμπελοφυτεία καὶ ὅτι ἡ σπόριμος γῆ, ἂν καὶ περιλαμβάνει τὰ δύο τρίτα τῆς ὅλης καλλιεργησίμου ἐκτάσεως, ὅμως μόνον ἐπὶ τρεῖς μῆνας τοῦ ἔτους δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς τῆς νήσου ἀνάγκας ὡς πρὸς τὰ σιτηρὰ, πρέπει νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι πᾶς σημαντικὸς περιορισμὸς τῆς ἀμπελοφυτείας δύναται μόνον ὀλίγον νὰ αὐξήσῃ τὸ εἰσόδημα τῶν σιτηρῶν τῆς νήσου, ἀλλ' εἰς τὴν εὐήμεριαν τῶν κατοίκων ἀναγκαιῶς θὰ ἐπενέγκῃ τὰ βαρύτερα τραύματα. Ἡ προμήθεια σιτηρῶν εἰς τὴν νῆσον δύναται νὰ ἐξασφαλισθῇ πολὺ σκοπιμώτερον διὰ τρόπον ἥττον βιαίου, διὰ τῆς ἰδρύσεως σιταποθήκης τοῦ κράτους (Fondaco), πρὸς ἴδρυσιν τῆς ὁποίας πλοῦσιοι πολῖται ἀμέσως θὰ προκατέβαλλον 6,000 δουκάτα καὶ τῆς ὁποίας ἡ πραιτέρω διατήρησις δύναται νὰ ἐξασφαλισθῇ διὰ φόρου εἰσπραττομένου ἐκ τῆς ἐξαγομένης σταφίδος. Ἡ ἐτησίαι παραγωγὴ τῆς σταφίδος εἶχεν αὐξηθῆ ἤδη τότε ἐν Ζακύνθῳ μέχρι 1 $\frac{1}{2}$ ἑκατομ. λιτρῶν, ἐν Κεφαλληνίᾳ δὲ εἰς 400,000 λιτρῶν.

Ἡ πρότασις τῶν ἀπεσταλμένων, ὅπως ἰδύσωσιν ἀ-

ποθήκην ἐξετελέσθη καὶ ἀπεδείχθη ἐξαιρετος ἰδίως ἐν Ζακύνθῳ ἀλλ' ἡ ἀρνητικὴ καὶ ἀντικρὺς ἐχθρική στάσις τῆς γερουσίας κατὰ τῆς αὐξανόμενης ἀναπτύξεως τῆς καλλιεργείας τῆς σταφίδος ἐξηκολούθει ἔτι. Ἡ ἐμφύτευσις νέων σταφίδων ἔμενε ἀπηγορευμένη, φυσικῶ τῷ λόγῳ ἀνευ ἀποτελέσματος. Ὅτε δὲ παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν ἡ σταφίς ἐν ἀμφοτέροις ταῖς νήσοις ἐπολλαπλασιάζετο, δύο Ἐνετοὶ εἰδικοί ἀπεσταλμένοι, ὁ Γρίττης καὶ Γαρτόνης, ἐδημοσίευσαν διαταγὴν τῷ 1585, καθ' ἣν ἔπρεπε νὰ ἐκρίζωθῃσι πᾶσαι αἱ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1575 γενόμεναι ἐμφυτεύσεις παρὰ τὴν γνώμην τῆς γερουσίας. Αἱ παραστάσεις τῶν νησιωτῶν ἐμετρίασαν τοῦλάχιστον τὴν διαταγὴν ταύτην. Διατάχθη λοιπὸν ἐκ πασῶν τῶν ἀνευ τῆς ἀδείας τῆς κυβερνήσεως φυτευθειῶν ἀμπελῶν νὰ καταβάλλωνται 4 δουκάτα κατὰ κάμπον πρὸς ὄφελος τῆς ἀποθήκης. Πρὸς τοῦτοις δ' ἔπρεπε νῦν νὰ ὀρισθῶσιν ἀκριβῶς τὰ ὅρια τῆς σταφιδοφυτείας καὶ ὅστις ἀκόμη ἀντιπράττει εἰς τὴν διαταγὴν τῆς κυβερνήσεως διὰ νέων ἐμφυτεύσεων, ὀφείλει ἐκ τοῦ εἰσοδήματος αὐτῶν νὰ καταβάλλῃ τὸ τρίτον ἀκέραιον εἰς τὴν κυβερνήσιν(1). Ἡ αἰσθηρὰ αὕτη ἀπόφασις ἐξετελέσθη ἐν Ζακύνθῳ. Ἡ ὑπὸ τῆς πρωτεύουσος καλῶς ἐπιβλεπομένη ἔκτασις τῆς σταφίδος τοῦ καρποφόρου κεντρικοῦ βαθυπέδου τῆς νήσου ἦτο ὑπὸ τοιαύτην ἀγρυπνον ἐπιβλεψιν τῆς κυβερνήσεως, ὥστε αἱ ἀπατιούμεναι πληρωμαὶ ἀκριβῶς εἰσπραττόντο καὶ τὸ ταμεῖον τῆς ἀποθήκης ταχέως ἐπλήρωσαν διὰ τοῦ μεγάλου ποσοῦ τῶν 24,000 δουκάτων. Ἐν Κεφαλληνίᾳ ἄλλως εἶχον τὰ πράγματα. Αὕτη ἡ ἐκτεταμένη ὑπὸ δυσβάτων ὀρέων εἰς μικρὰ διαμερισματα διηρημένη νῆσος πάντοτε ἀντέταξεν ἐπιμωνοτέρην ἀντίστασιν εἰς τὰς ἐνεργείας τῆς κυβερνήσεως. Ἐνταῦθα οὐδόλως κατάρθωθῃ νὰ ὀρισωσιν ἀκριβῶς τὴν ἡλικίαν ἐκάστης φυτείας, ἐπομένως τὴν ὑποχρέωσιν αὐτῆς εἰς τὰς διατεταγμένας εἰσφοράς. Πάντα κάμπον ὑπερήσπιζον οἱ κάτοικοι παρουσιάζοντες γείτονας μάρτυρας κατὰ τῶν ἀξιώσεων τῆς κυβερνήσεως ἡ ἀποθήκη ἐπομένως ἔμεινε κενή.

Ὅπως δὲ ἦθύνετο ἡ γερουσία νὰ ἐλπίσῃ, καὶ ἐνταῦθα, ὅτι παρενέβαλε σπουδαῖον πρόσκομμα εἰς τὴν πραιτέρω ἐπέκτασιν τῆς σταφίδος καὶ μάλιστα, καθ' ὅσον τῷ 1584 ἐκτὸς τῆς συνήθους δεκάτης (2) εἶχεν ἐπιβάλλῃ ἐπὶ τῆς σταφίδος βαρὺν ἐξαγωγικὸν φόρον, τὴν nuova Imposta. Ὁ φόρος οὗτος ἦτο 10 δουκάτα κατὰ 1000 ἐνετικὰς λίτρας. Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ βάρους τούτου, ὅπερ τῷ ὄντι αὐτοὺς ἐπέβλεψεν,

(1) Σαφέστατα παρεστάθη ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων, ἣν ἄλλοι δι' ὀλίγων ἐκθέσεων, ἐν τῇ τοῦ Βαρθ. Μαύρου (1596) ἐκθέσει. Πρὸς τοῦτοις Σάβα doc. inéd V, 213 καὶ ἡ ἐκθ. τοῦ Ἰ. γγ. Βασαδόννα (1590), Δαν. Βέμβου (1593) καὶ Ἄλγουτ. Μιχαήλ (1611).

(2) Περὶ τῆς ὑπὸ τῆς Ἐνετίας γενομένης ἀποπειρας ὅπως μεταβάλλῃ τὴν χρηματικὴν δεκάτην εἰς τὴν τῶν φυτικῶν προϊόντων πικρῆ. Σάβα, doc. inéd V σ. 204—211.

οὐχὶ δέ, ὡς ἡ γερουσία ἐνόμιζε, τὰ ξένα ἐμπορικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἐκ τῆς παραλίας τῶν νήσων τὸν καρπὸν ἐλάμβανον. Ἄλλ' ἡ ἐλάττωσις τοῦ κέρδους τῶν μέχρι τοῦδε ὑπαρχουσῶν ἐμπυτεύσεων παρώρμησεν αὐτούς ἐπὶ μᾶλλον εἰς νέας. Ἡ καλλιεργία τῆς σταφίδος ἐξετείνετο δικαίως ἐπὶ τῆς νήσου, οὐ μόνον ἐπὶ τῶν καρποφοριωτάτων πεδιάδων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ξηρῶν κλιτύων τῶν ἀσβεστολιθικῶν ὁρέων μέχρι τοῦδε παντελῶς ἀνευ ἀξίας. Ἡ ἐτησία πραραγωγὴ τῆς Κεφαλληνίας τῷ μὲν 1576 ἦτο 400,000 λιτρῶν, τῷ δὲ 1593 : $1\frac{1}{2}$ ἑκατομ., τῷ δὲ 1603· 4 ἑκατομ. λιτρῶν. Μάττην ἡ γερουσία τῷ 1592 ἐξέδωκε νέαν προκήρυξιν ἀπαγορεύουσαν αὐστηρῶς τὴν ἐμφύτευσιν, μάττην τῷ 1601 διὰ τοῦ προβλεπτοῦ Ἀλουϊσίου Μιχαήλ κατέστρωε κτηματολόγιον τῆς Κεφαλληνιακῆς καλλιεργησίμου χώρας. Αἱ σταφιδοφυτεῖαι ἐξετείνοντο ἔτι περαιτέρω. Ὁ πόθος τῶν κατοίκων πρὸς αὐξήσιν τῶν εἰσοδημάτων τῶν κτημάτων ἤρατο τελείαν νίκην κατὰ τοῦ περιορισμοῦ τῶν ἀρχόντων, οἵτινες ὁμως συνδιηλλάγησαν πρὸς τὴν φορὰν τῶν πραγμάτων ὑπὸ τὴν ἀκατανίκητον ἐντύπωσιν τῶν ἀφθόνων καὶ εἰς αὐτοὺς εἰσερχομένων εἰσοδημάτων καὶ τῆς ἐμφανῶς ἀκμαζούσης εὐημερίας τῶν νήσων.

Ὁ πόθος τῆς κυβερνήσεως νὰ πορισθῇ, ἐκ τοῦ προαγομένου ἐμπορίου τῆς σταφίδος πλεῖστον κέρδος καθίστα ἐνίοτε αὐτὴν ὀλίγον ἀβέβαιον ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀρμόζοντος εἴδους τοῦ ἐμπορίου. Τὸ ἐμπόριον ἐτελεῖτο κατὰ πρῶτον οὕτως, ὥστε οἱ Ἕλληες καὶ οἱ Ὀλλανδοὶ διὰ τῶν πλοίων των ἤρχοντο εἰς τὸν πρωτεύοντα λιμένα τῆς Κεφαλληνίας, τὸν ἔτι τότε ὑπὸ ὀλίγων ἀνθρώπων κατοικούμενον λιμένα τοῦ Ἀργοστολίου, καὶ ἐνταῦθα καταβάλλοντες τὸν ἐξαγωγικὸν φόρον ἐλάμβανον τὴν σταφίδα παρὰ τῶν πραραγωγῶν. Ἡ ἀμεσος ἐπιμιξία ξένων καὶ ἐγχωρίων παρέσχεν ὡς εἰκὸς δελεαστικωτάτην εὐκαιρίαν εἰς ἐπικερδῆ λαθρεμπορίαν. Πλήθος βιομηχανικῶν προϊόντων τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ἡ Ἐνετία προσέφερον εἰς τοὺς ὑπηκόους τῆς, προσεφέροντο νῦν ὑπὸ τῶν ἐμπόρων τῆς δυτικῆς Εὐρώπης εἰς τοὺς νησιώτας εὐθηνότερα καὶ καλλίτερα, καὶ ἀσμενέστατα παρελαμβάνοντο ὑπ' αὐτῶν ἀφορολόγητα. Πρὸς δὲ τούτοις μεγάλη λαθρεμπορία οἴνου καὶ σταφίδος ἐγίνετο καὶ παράπονα ἤκούοντο περὶ βιαιοτήτων τῶν Βρετανῶν ναυτῶν, οἵτινες ἐν τῷ λιμένι ὡς κύριοι ἐφέροντο. Τὰ κακὰ ταῦτα παρεκίνησαν τῷ 1605 τοὺς Ἐνετοὺς εἰς ἀπόπειραν νὰ διαχειρίζωνται αὐτοὶ ἐντελῶς τὸ ἐμπόριον τῆς σταφίδος τῶν νήσων. Διὸ κατήργησαν τὸν ἐξαγωγικὸν φόρον τῆς nuova imposta καὶ διέταξαν ὅλη ἡ σταφίς νὰ φέρηται εἰς Ἐνετίαν (1). Τοῦτο ὁμως ἀπεδείχθη ταχέως ὡς ἀνεκτέλεστον· διότι μόνον τὸ τέταρτον τοῦ καρποῦ ἤρχετο εἰς Ἐνετίαν καὶ τρία τέταρτα ἐκ τῶν πολλῶν ὁρμῶν τῆς Κεφαλληνίας ἐξήγοντο νυκτὸς ὡς λαθρεμπορία εἰς Γλαρέντσαν, ὅπου οἱ Ἕλληες ἔμποροι ἐπὶ τουρκικοῦ ἐδάφους ἤρχισαν νὰ ἐγκαθίστανται. Οἱ Ἐνετοὶ τα-

χέως ἐνόησαν ὅτι οὕτω τὰ μέγιστα ἐζημιούντο. Ὅθεν εἰσῆρχον ἐκ νέου τῷ 1609 τὸν ἐξαγωγικὸν φόρον nuova imposta καὶ ἤνοιξαν πάλιν τοὺς λιμένας των εἰς τοὺς Ἕλληες καὶ Ὀλλανδοὺς. Ἄν καὶ μετέπειτα συνέβαινε μεγάλη λαθρεμπορία εἰς τὸ πλῆθος τῶν κόλπων τῆς Κεφαλληνίας, ὁ ἐξαγωγικὸς ὁμως φόρος ἔφερε νῦν εἰς τοὺς Ἐνετοὺς πάλιν ἀφθονον κέρδος, ὅπερ ἐκ τῆς Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου ὁμοῦ ἦτο πλέον τῶν 30,000 δουκάτων. Ἡ καλλιεργία τῆς σταφίδος ἀνεπτύχθη ἔτι μᾶλλον. Ἐν Κεφαλληνίᾳ πρῆγετο τῷ 1603 4 ἑκατομ., τῷ 1622 5 ἑκατομ., τῷ 1624 6 ἑκατομ., τῷ 1640 9 ἑκατ. λιτρῶν καὶ περὶ τὸ 1655 ἐταλαντεύετο ἡ ἐτησία παραγωγή μεταξὺ 6 καὶ 10 ἑκατ. Καὶ ἡ Ἰθάκη, ἣν οἱ Ἐνετοὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 16 ἑκατονταετηρίδος μετὰ ἐντελῆ ἐρήμωσιν ἐκ νέου κατώκισαν, πρῆγεν ἤδη τῷ 1622 : 400,000 λίτρας, ἡ Ζάκυνθος τῷ 1640 4 ἑκατ., ἐνῶ ἡ μητρόπολις τῆς σταφίδος, ἡ βραειοδυτικὴ Πελοπόννησος ἐξηκολούθει παράγουσα μόνον 1 ἑκατομμύριον λιτρῶν.

Οὕτω ἡ Κεφαλληνία ἐντὸς μιᾶς ἑκατονταετηρίδος ἀνυψώθη εἰς τὴν σπουδαιωτάτην χώραν τῆς καλλιεργίας τῆς σταφίδος. Ἄλλ' ὁμως ἡ μεγάλη αὕτη πρόοδος ἀνεκόπη περὶ τὸ μέσον τῆς 17 ἑκατονταετηρίδος καὶ μετ' οὐ πολὺ διεδέχθη αὐτὴν βαθμιαία ὀπισθοδρόμησις, ἣν δὲν δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν ἀκριβῶς, εἰμὴ μόνον γενικῶς δι' ἔλλειψιν πηγῶν. Αὕτη ἐπῆλθεν οὐχὶ ἕνεκα τῆς καὶ κατὰ ταύτην τὴν ἑκατονταετηρίδα ἀναφανισμένης ἐνίοτε ἀντιστάσεως τῆς κυβερνήσεως κατὰ τῆς περαιτέρω διαδόσεως τῶν σταφιδοφυτειῶν (1), ἀλλὰ κυρίως προήρχετο ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν τῆς νήσου, ἐκ τῆς ἐπικρατησάσης ἐλλείψεως ἀσφαλείας ζωῆς καὶ περιουσίας κατὰ τὰς στάσεις τῶν ἐπισημοτάτων εὐπατριδῶν. Πρὸς τούτοις βεβαίως ἡ ἐλάττωσις τῆς τιμῆς τῆς σταφίδος ἕνεκα τῆς ταχέως αὐξηθείσης προσφοράς ἐφαίνετο δεινῆ. Τινὲς ἐνόμιζον ὅτι παρετήρησαν καὶ ἐξάντησιν τινα τοῦ ἐδάφους (2). Αἱ φυτεῖαι κατὰ τὴν ἔκτασιν δὲν ἤλαττοῦντο οὐσιωδῶς, ἀλλ' ὁμως αἱ πρόσοδοι αὐτῶν ἦσαν κατώτεροι, διότι παρημέλουν τὴν λίπανσιν καὶ εἰς τὸ καλλιεργούμενον ἔδαφος οὐδὲ τὰ φύλλα ἀπέδιδον, τὰ ὁποῖα πρότερον καταπίπτοντα εἶχον ἐπιτελέση φυτικὴν λίπανσιν. Νῦν ταῦτα κατελείφθησαν εἰς τὰ κτήνη, τὰ ὁποῖα μετὰ τὸν τρυγητὸν εἰσερχόμενα ἠρήμωνον τὰς ἀμπέλους. Τοιαύτη διαγωγή ἦτο ἀνόητος ληστική καλλιεργία, ἥτις ἀναμφιβόλως ἔπρεπε νὰ φέρῃ τὴν κατὰπτωσιν τῆς τοῦ ἐδάφους καλλιερ-

(1) Ο Φραγκ. Βραγαδίν (1620), ὅστις μετ' ἐνθουσιασμοῦ περιγράφει τὴν κατάστασιν τῆς καλλιεργίας καὶ μετὰ θαυμασμοῦ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὸν ζῆλον τῶν κατοίκων εἰς νέας φυτεῖας, ἠναγκάζετο αὐτὸς νὰ συντελέσῃ εἰς ἐκρίζωσιν τῶν νέων ἀμπέλων. Τῷ 1624, 1640, 1677 βεβαίως δι' ἔτι συχνότερον κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἀνευεῦθε ἡ ἀπαγόρευσις νέων φυτειῶν.

(2) Georgio Assani (avvocato fiscale), La coltura e negozio dell' uva passa nell' a. 1729 ἀνετυπῶθη ὑπὸ Πινατόρρου, Memorie storiche II, σ. 159-168.

(1) Rel. Nic. Bragadin (1603), Ger. Minio (1608), Marco Barbaro (1609).

γίας. Ἡδὴ τῷ 1729 ἡ Κεφαλληνία ἔχουσα πρόσδοτον 5 ἑκατομμύρ. λιτρῶν ὑπελείφθη τῆς Ζακύνθου παραγούσης 6—7 ἑκατομμύρ. καὶ τῷ 1760 ἐπὶ Γριμάνη ἡ παραγωγὴ τῆς νήσου κατῆλθεν εἰς 4 $\frac{1}{2}$ ἑκάτομ. Ὅτι δὲ αἱ τελευταῖαι δεκαετηρδες τῆς ἐνετοκρατίας εἶχον ἐπαυξήσῃ πάλιν τὴν καλλιέργιαν καὶ τὴν πρόσδοτον κατὰ τὸ τέλος τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος εἰς 6—7 ἑκατομ. λιτρῶν, δὲν εἶνε πολὺ πιστευτὸν πρὸς τὴν διαβεβάζωσιν τοῦ Bellaire· διότι ἐστὶ πρὸς τῆς ἐνάρξεως τῆς διοικήσεως τοῦ Νάπιερ περὶ τὸ 1820 ἡ νήσος δὲν παρῆγε πλέον τῶν 4—5 ἑκατομ. Ἡ ἐπομένη ὅμως δεκαετηρὶς παρέσχε νέαν καὶ ταχίστην ἐπίδοσιν. Ἡ ἐρήμωσις τῆς Πελοποννήσου ἔδωκεν εἰς τὰς Ἰονίους νήσους σχεδὸν τὸ μονοπώλιον τοῦ ἐμπορίου τῆς σταφίδος· καὶ ἡ Κεφαλληνία ἠύξῃσεν τὴν παραγωγὴν τῆς σταφίδος εἰς 10 ἑκατομ. λιτρῶν. Τὸ κέρδος τοῦτο πρέπει ἰδίως νὰ ἐξάρωμεν, διότι κατὰ μέγα μέρος ἐπορίσθη ἐκ τῆς χέρσου γῆς τῆς μὴ παρεχούσης ἐλπίδας. Τὸ τέλος τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας πολέμου τῶν Ἑλλήνων περιώρισεν ὡς εἰκὸς τὰς εἰσπράξεις τῆς νήσου ἐκ τοῦ κλάδου τούτου τῆς καλλιέργιας, ἀλλ' οὐδόλως αὐτὴν τὴν καλλιέργιαν. Αὕτη ἔδωκεν ἐν Κεφαλληνίᾳ τῷ 1834 καὶ 1835 9,457,400 καὶ 14,400,000 λιτρῶν, ἐν Ἰθάκῃ δὲ κατὰ τὰ αὐτὰ ἔτη 310,000 καὶ 525,000. Περὶ τῆς περαιτέρω αὐξήσεως τῆς προσόδου κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας παρέχουσιν ἀκριβῆ σὺνοψιν αἱ ἐτήσιοι ἐκθέσεις ταῦ ἐμπορικῶν οἴκου Horcley, Kibble καὶ Co ἐν Λονδίῳ καὶ αἱ ἐκθέσεις τῶν προξενείων. Ἐπὶ τοῦ παρόντος δύναται τις νὰ ὑπολογίσῃ τὴν παραγωγὴν τῆς Κεφαλληνίας κατὰ μέσον ὄρον εἰς 20 ἑκατ. λιτρῶν. Τὸ γόνιμον ἔτος τοῦ 1888 ἔδωκεν 22 $\frac{1}{2}$ ἑκατομ. Διὰ ταύτης τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς ἡ Κεφαλληνία ἀπὸ τοῦ 1820 ὑπερτέρησε πάλιν τῆς Ζακύνθου. Ἄλλ' ὡς πρὸς τὸ ὅλον τοῦ ἐμπορίου τῆς σταφίδος οὐδόλως πλέον κατέχει τόσον σπουδαίαν, δηλ. τὴν πρώτην θέσιν, ὡς κατὰ τὴν 17 ἑκατονταετηρίδα. Ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν τῶν σταφιδῶνων καὶ τὴν ποιότητα τοῦ καρποῦ ἤδη τὸ βορειοδυτικὸν τῆς Πελοποννήσου πρωτεύει. Ὡς φαίνεται δὲ θὰ διατηρήσῃ τὰ πρωτεῖα ταῦτα. διότι εἰς αὐτὴν ἔδωρήθησαν πολὺ μεγαλειότεροι πεδιάδες, ταπεινότεραι καὶ καρποφορώτεραι ἢ εἰς τὴν ὑψηλοτάτην τῶν πετρωδῶν νήσων τοῦ Ἰονίου πελάγους.

(Ἐπεται συνέχεια).

JOHNSTON

ΤΟ ΥΔΡΟ ΠΕΡ ΠΙΝΟΜΕΝ

Κατ' ἐλευθέραν μετάφρασιν

ΤΗΛΕΜΑΧΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ

Ἐργητοῦ τῆς Χημείας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.

Περὶ θερμαντικοῦ τοῦ ὕδατος.

Ἐυεργετικώτατη εἶναι πρὸς τούτοις εἰς ἅπαντα τὰ ἐνόργανα ὄντα ἢ φυτικὴ τοῦ ὕδατος ἰδιότης. Ἡ ἀνεκτιμητὸς ἀξία αὐτοῦ εἰς χώρας ξηρὰς καὶ διψαλέας προ-

ερχεται ἐκ τοῦ ὅτι εἶναι ἀναγκαία ἡ διηλεκτὴς ἀντικατάστασις τοῦ ὑγροῦ, ὅπερ ἐν τῷ ξηρῷ καὶ θερμῷ ἀέρι ἀκαταπύστως ἐξατμίζεται ἐκ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ ἐκ τῶν φύλων τῶν φυτῶν καὶ ἐκ τοῦ δέρματος καὶ τῶν πνευμόνων τῶν ζῶων. Πινόμενον δὲ καὶ ἐξατμιζόμενον τὸ ὕδωρ δεικνύει ἐκτὸς τούτου μεγάλην ἀναφυκτικὴν δύναμιν, ἥτις μεγίστην ἀξίαν δίδει εἰς αὐτὸ τόσον διὰ τὴν ἡμετέραν ζῶων ὅσον καὶ διὰ θερμότερους τόπους. Ἐν τῷ στόματι καθὼς καὶ ἐν τῷ στομάχῳ, ἡ ἐπὶ τοῦ φλεγμαινομένου δέρματος ἐπιτιθέμενον τὸ ὕδωρ ψύχει περισσότερον παρ' ὅσον θὰ ἔψυχε ἴσον βάρους οἰουδήποτε ἄλλου ὑγροῦ ἢ στερεοῦ σώματος, καθότι τὸ ὕδωρ ἀπαιτεῖ πρὸς θερμάνσιν αὐτοῦ ποσὸν θερμότητος μεγαλιότερον ἀπ' ὅσον θὰ ἀπῆτει ἴσον βάρους οἰουδήποτε ἄλλου σώματος. Ὅπως, παραδείγματος χάριν, θερμαν' ἡ μία λίτρα ὕδατος κατὰ ἓνα βαθμὸν ἀπαιτεῖται ποσότης θερμότητος, ἥτις θὰ ἠδύνατο νὰ θερμάνῃ ἐπίσης κατὰ ἓνα βαθμὸν 30 λίτρας ὕδραργύρου. Ἐπίσης πρὸς ἐξάτμισιν τοῦ ὕδατος ἀπαιτεῖται μεγαλιότερα θερμότης ἢ δι' οἰουδήποτε ἕτερον ὑγρὸν, ἐπομένως ἐνῶ ἐξατμίζεται ἐκ τοῦ δέρματος διηλεκτῶς ὕδωρ ἢ ἐπιφανεῖς τοῦ σώματος ψύχεται ἰσχυρῶς εἰς τρόπον ὥστε τὸ ἐξωτερικὸν δέρμα εἶναι κατὰ μέσον ὄρον κατὰ δύο ἕως τρεῖς βαθμοὺς ψυχρότερον τοῦ ἐσωτερικοῦ σώματος, ἐνῶ ἀπ' ἑτέρου οἱ ὑδρατμοὶ, οὓς ἀποπνέομεν, διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου προφυλάττουσι τὸ αἶμα καὶ τοὺς πνεύμονας ἀπὸ τῆς ὑπερβολικῆς θερμάνσεως.

Τὴν ἰδιότητα τοῦ ὑδρατμοῦ νὰ λαμβάνῃ ἢ ν' ἀποκρύπτῃ, ὅπως λέγουσιν οἱ φυσικοὶ, κατὰ τὴν γένεσιν αὐτοῦ τόσον ποσὸν θερμότητος, χρησιμοποιοῦμεν παντοιοτρόπως, ἰδίᾳ κατὰ τὴν δι' ἀτμοῦ θερμάνσιν. Ὅταν δηλ. ὁ ἀτμὸς μεταβάλλεται εἰς ὕδωρ ἀναφαίνεται ἡ αὐτὴ ποσότης θερμότητος πάλιν, ἥτις κατὰ τὴν ἐξάτμισιν ἐφαίνετο ὡς ἐξαφανισθεῖσα, καὶ διὰ τοῦτο δυνάμεθα δωμάτια ψυχρὰ ἢ ὑγρὰ νὰ θερμάνωμεν ταχέως καὶ ἰσχυρῶς διὰ ἀτμοῦ.

Καὶ ἡ περίεργος σύνθεσις τοῦ ὕδατος εἶναι διὰ τὴν ζῶων τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῶων σπουδαιοτάτη. Αποτελεῖται ἐξ ὀξυγόνου καὶ ὑδρογόνου· ἀλλὰ καὶ ἅπαντα τὰ στερεὰ μέρη τῶν φυτῶν καὶ τοῦ σώματος τῶν ζῶων περιέχουσι τὰ κινὰ στοιχεῖα εἰς μεγάλην ποσότητα. Ἐν τῷ ξηρῷ ξύλῳ π.χ. καθὼς καὶ ἐν τῷ ξηρῷ κρέατι καὶ ἐν τοῖς ὄστοις εὐρίσκονται ἀμφοτέρω τὰ στοιχεῖα ταῦτα. Κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα ἔχουσιν ἀνάγκην ὑδρογόνου καὶ ὀξυγόνου καὶ πρὸς τοῦτο εὐρίσκεται πανταχοῦ τὸ ὕδωρ ἡ ἀναγκασιώτατη οἰκοδομικὴ ὕλη αὕτη, ἥτις χορηγεῖ εἰς τὸ σῶμα τῶν φυτῶν καθὼς καὶ τῶν ζῶων τὴν ἀπαιτουμένην ποσότητα ὑδρογόνου καὶ ὀξυγόνου. Οὐδὲν ἄλλο ὑγρὸν ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Ἐπομένως εἶναι τὸ ὕδωρ ἀληθῶς οὐσιώδες μέρος τῆς τροφῆς τῶν ἐνοργάνων ὄντων.

Τὸ ὕδωρ ὡς διαλυτικὸν μέσον.

Τὸ ὕδωρ ἔχει πρὸς τούτοις τὴν ἰδιότητα νὰ μίγνυται μετὰ διαφόρων ἄλλων ὑγρῶν π.χ. μετ' οἶνοπνεύματος εἰς πᾶσαν ἀναλογίαν, κατὰ τὴν ἀνάμιξιν δὲ ταύτην τὰ